

JAHN OTTO JOHANSEN

Folket som ingen vil ha

FORFØLGELSEN AV SIGØYNERNE
I ØST-EUROPA

1995

ASCHEHOUG

114349

det spør bedre enn serbere og jøder. De var alle undermennesker.

Noen sigøynere ble sendt til utryddelsesleirene i Tyskland og Polen, men de fleste ble ført til Ustasjas egne konsentrasjonsleire. De tyske Gestapo-offiserer mente at disse var enda mer brutale enn den dødsmaskin de selv hadde bygget opp. Tyskerne skjøt gjerne sigøynere og serbere som gjengjeldelse for tyske militære som ble drept av partisanene. Det vanlige var at 100 personer ble henrettet for hver tysker som mistet livet. Dette gjaldt både i Kroatia og Serbia. I Serbia var de antikommunistiske og sterkt nasjonalistiske tsjetniker mer enn villige til å assistere tyskerne i utryddelsen av sigøynere og jøder.

SADISME OG PERVERSITET

I 1942 erklærte tyskerne de deler av Serbia som de hadde kontrollen over som «sigøynersfrie», men det kom stadig nye sigøynere til de kroatisk-leire. De ble ikke bare meiet ned på tysk maner, men Ustasja-folkene mishandlet og drepte dem på den mest bestialske måte. De utviste en sadisme og en perversitet nesten uten sidestykke under annen verdenskrig. Blant annet pleide Pavelic å motta av sine ustasji de utrevne øynene til serbere og sigøynere. Dem bevarte han i en stor glassbolle på sitt skrivebord.

Av de 60 000 sigøynere man antar bodde i Serbia ved krigsutbruddet, mistet 12 000 livet. Resten kom seg unna; mange av dem sluttet seg til Titos partisanstyrker. I Kroatia overlevet bare 2000 av 28 000 sigøynere. Den usedvanlig høye tapsprosent forteller mye om Ustasjas nidkjærhet. Den ble bare overgått av tyskernes systematikk i masse-utryddelsen.

Også i Slovenia ble sigøynere ofre for den nazistiske

rasepolitikken. Den nordlige del av Slovenia, som ble innlemmet i Riket, ble tømt for 16 000 såkalt uønskede elementer, mange av dem sigøynere. De ble sendt til konsentrasjonsleirer og ble erstattet av slovenske tyskere og tyskere fra Tyrol. Den sørlige del av Slovenia tilfalt derimot Italia, og der ble sigøynere beskyttet så godt det lot seg gjøre. I den del av Slovenia som Ungarn okkuperte, ble sigøynere internert og sendt til de tyske dødsleirene i 1944.

MAKEDONIA ENESTE LYSPUNKT

Nest etter Serbia hadde Makedonia ved krigsutbruddet flest sigøynere. De fleste av dem ble reddet fordi de bulgarske okkupanter ikke ville være med på det folkemord som tyskerne skulle ha alle sine allierte til å gjennomføre. Det som skjedde under krigen peker fremover mot våre dager. Også idag er Makedonia det eneste virkelige lyspunkt på Balkan. Ikke bare har sigøynere der det bedre enn noe annet sted i det tidligere Jugoslavia. Transition konkluderer i sin oversikt over det tidligere kommunistiske Europa med at det ikke er noe land der sigøynere blir behandlet med så stor toleranse og hjelpsomhet som i Makedonia.

Offisielt bor det 55 000 sigøynere i Makedonia, dvs. 2,5 prosent av landets samlede befolkning. Men uoffisielle beregninger går ut på at det finnes 200 000 makedonske sigøynere. Dette tall vil antagelig bli bekreftet i neste folketelling, når de mange sigøynere som tidligere lot seg presse eller friste til å registrere seg som albanere, igjen skifter til romanasjonalitet. Den makedonske regjering er svært oppsatt på at det skal skje, fordi den har et potensielt problem med den store albanske minoritet. Ønsket om å begrense albanernes innflytelse kommer sigøynere til gode.

Hvor mange sigøynere?

Det er meget vanskelig å beregne folketall for sigøynerne. I Europa totalt regner de fleste demografer med at det finnes 10 millioner, hvorav 6,5 millioner i Øst-Europa. Enkelte sigøyrerledere mener det bor 12 millioner sigøynere i Europa.

Eks-Jugoslavia hadde ifølge offisielle oppgaver 850 000 sigøynere i 1981. Det virkelige tall lå vesentlig høyere, siden mange sigøynere valgte «jugoslavisk» som nasjonalitet.

I 1992, like før Jugoslavia gikk i oppløsning, ble det oppgitt følgende tall for de enkelte republikker:

Serbia: 600 000–700 000

Kroatia: 150 000

Makedonia: 55 000 (offisielt), muligens 200 000 reelt.

Talloppgave for Bosnia-Hercegovina og Montenegro er meget usikre.

Russland oppga i 1989 en sigøyrerbefolkning på 153 000, Ukraina 48 000, Moldavia (idag Moldova) 11 500, Hviterussland nesten 11 000 og Kasakhstan vel 7100. De virkelige tall var antagelig en del høyere.

Tsjekkia opererer idag med 150 000 sigøynere. 200 000 er mer realistisk. Slovakias sigøyrerbefolkning anslås til minst 600 000. Sigøyrerlederne hevder det må være nærmere 800 000.

Romania har minst 1 million sigøynere; sigøynernes talsmenn mener det er minst 2,5 millioner.

Bulgaria har minst 600 000 sigøynere, antagelig nærmere 1 million.